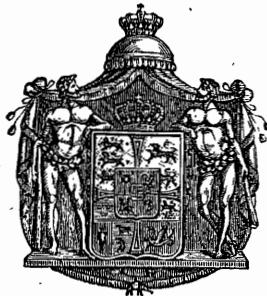

MEDDELELSER

FRA

DET STATISTISKE BUREAU.

FÖRSTE SAMLING.

KJØBENHAVN.

TRYKT I BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI.

1852.

Det statistiske Bureau lader oftere paa Ministeriernes Opfordring til Omdeling blandt Rigsdagens Medlemmer eller til andet Brug trykke Betænkninger eller Indberetninger, som det har afgivet. Ved slig Leilighed har Man, da saadanne løse Ark saa lidet egne sig til Opbevaring og derfor saa let gaae tabte, ladet tage en Deel Aftryk med fortløbende Pagina, og ved hertil at føie nogle af de meest til Offenliggjørelse sig egnende statistiske Oplysninger, som paa Opfordring fra Autoriteternes Side ere blevne tilveiebragte af Bureauet, eller paa anden Maade komne samme tilhænde, ere disse „Meddelelser fra det statistiske Bureau” fremkomne, med hvis Udgivelse der herved gjøres en Begyndelse.

VI.

I Fortsættelse af den Beretning, jeg tidligere har aflagt til Ministeriet om den Priis, til hvilken en Tönde Selveierbonde-Hartkorn i Tidsrummet 1845—1849 i Almindelighed har været udbragt i Handel og Vandel, skulde jeg ikke undlade herved at indberette Resultatet af en Undersøgelse, jeg ved Afbenyttelse af det samme Materiale har anstillet over:

hvad Indflydelse Jordbrugets Störrelse ytrer paa
Hartkornets Priis,

og

over hvad Indflydelse Krigsaarene have havt paa
Salg af Grundeiendom.

Det vil i saa Henseende være nödvendigt först at dvæle ved Betragtningen af, hvor stort et Antal större Landeieendomme der i det omhandlede Qvinquennium 1845—1849 har været Gjenstand for Salg. Af Gaarde paa over 12 Tönder Hartkorn, til hvilke der intet Fæstegods hörer eller i alt Fald kun et Beløb af under 10 Tdr. Hartkorn, er der i det omtalte Tidsrum solgt

paa Öerne 67 med 1486 Tdr.	$\left. \begin{array}{l} \text{Ager og Engs} \\ \text{Hartkorn og hal-} \\ \text{veret Skov- og} \\ \text{Mölleskyld} \end{array} \right\}$	for 2407480 Rbd.
----------------------------	---	------------------

i Jylland 72 — 1518 —	—	— 2545300 —
-----------------------	---	-------------

i Alt . . 139 — 3004 —	—	— 4952780 —
------------------------	---	-------------

hvilket giver en Gjennemsnitspriis af 1649 Rbd. pr. Td. Hrtk. (paa Öerne 1620 Rbd. og i Jylland 1677 Rbd.)

Dette Resultat frembyder en dobbelt Afvigelse fra det, Man erholder ved at söge Gjennemsnitsprisen for en Tönde

Selveierbonde-Hartkorn i samme Tidsrum. Dels frembyder det nemlig en meget højere Gjennemsnittspris pr. Tønde Hartkorn, nemlig 1649 Rbd., medens Gjennemsnittsprisen paa en Tønde Selveierbonde-Hartkorn kun har været 962 Rbd.; dels viser det en højere Gjennemsnittspris for Jylland end for Öerne, (hvilket efter det Følgendes Udvisende dog kun gjelder de større blandt de omhandlede Landeiendomme), medens derimod en Tønde Selveierbonde-Hartkorn i det omhandlede Tidsrum har i Gjennemsnit været udbragt til et meget højere Beløb paa Öerne end i Jylland (paa Öerne nemlig til et Gjennemsnittsbetrag af 1253 Rbd., i Jylland kun til 833 Rbd.)

Da de heromtalte 139 Salg af større Landeiendomme omfattede Eiendomme af meget forskjellig Størrelse, vil det være hensigtsmæssigt at dele dem i to Klasser, den ene omfattende de paa 12 til 25 Tdr. Hartkorn, den anden de paa over 25 Tdr. Hartkorn. Gjør Man dette, faaer Man følgende Resultater:

	Gaarde paa 12—25 Tdr. Hartkorn.				Gaarde over 25 Tdr. Hartkorn.			
	Antal af Salg.	Hartkorn.	Kjøbesum.	Gjennemsnittspris pr. Td. Hartkorn.	Antal af Salg.	Hartkorn.	Kjøbesum.	Gjennemsnittspris pr. Td. Hartkorn.
		Tdr.	Rbd.	Rbd.		Tdr.	Rbd.	Rbd.
Öerne	49	798	1501540	1882	18	688	905940	1317
Jylland	54	897	1581850	1763	18	621	963450	1551
Hele Kongeriget	103	1695	3083390	1819	36	1309	1869390	1428

Af de ovenanførte Tal synes at fremgaae, at medens en Tønde Hartkorn Selveier-Bondejord har en betydelig lavere Værdi end en Tønde Hartkorn Hovedgaardsjord, (hvilket kan forklares ved, at de større Landeiendomme fra ældre Tid af ere bedre opdyrkede, og i kraftigere Gjødningssstand), er Gjennemsnittsprisen paa de middelstore Landeiendomme (saavel paa Öerne som i Jylland, men dog især paa Öerne) forholds-

viis ikke lidet höiere end paa de meget store Landeiendomme, hvilket vistnok væsentligst hidrører fra, at Konkurrencen er større ved de middelstore Eiendomme, hvilke Flere formaae at erhverve, og fra at de meget store Eiendomme i det Hele taget vistnok ikke ere saa omhyggelig behandlede, som de noget mindre. Medens ved Bøndergaarde Gjennemsnitsprisen paa en Tönde Hartkorn er betydelig lavere i Jylland end paa Öerne, er den ved de middelstore Landeiendomme kun lidt lavere i Jylland end paa Öerne, og ved de store Landeiendomme er den endogsaa höiere, ja ikke lidet höiere, i Jylland, hvilket muligen kan forklares ved at der i Jylland i Reglen hörer betydeligt mere Areal til en Tönde Hartkorn, hvad de Fleste ere tilbøielige til at overvurdere, fordi Vanskeligheden ved at bringe ringe Jord i höiere Kulturstand sjelden tillægges sin fulde Betydning.

Deler Man Bøndergaardene i 4 Klasser, nemlig de under 2 Tdr. Hartkorn, de paa 2—4 Tdr., de paa 4—6 Tdr., og de paa 6—12 Tdr., for at undersøge hvorvidt en Bondegaards Størrelse skulde have Indflydelse paa Gjennemsnitsprisen af en Td. Selveierbonde-Hartkorn, da viser det sig, at en Tönde Hartkorn af denne Art i Jylland kan antages at have størst Værdi, naar den hörer til en større Bondegaard. Ved Betragtningen af den følgende Tabel finder Man nemlig for hvert enkelt af Jyllands Amter den höieste Gjennemsnitspriis i Klassen 6—12 Tdr., hvortil Grunden sandsynligen er at der hyppigt til de større Bøndergaarde i Jylland hörer en Deel raa Jord, og derfor et forholdsviis stort Areal til Hartkornet, ved hvis Opdyrkning Gaardens Produktion betydeligt vilde kunne foröges. Paa Öerne synes det omvendt som om de ganske smaa Gaarde forholdsviis have en höiere Værdi, da de 7 af de 9 Amter, som Öerne danne, frembyde den höieste Gjennemsnitspriis i Klassen 2 Tdr. og derunder, (og i de to afvigende Amter, Holbæk og Sorö har kun et meget ringe Antal Salg fundet Sted, og tilfældige Omstændigheder ere saaledes maaskee Aarsag til Afvigelsen). Medens Klassen 6—12 Tdr. Hartkorn i Jylland

frembyder den største Gjennemsnitspræis for Selvæierbøndergaarde, frembyder den paa Öerne den laveste; men det maa her erindres, at samtlige Salg paa Öerne kun beløbe sig til 818, og at Man ved heraf at danne fire Klasser faaer saa faa Tilfælde i hver Klasse, at Man ikke kan stole synderlig paa de Slutninger, som bygges paa de Gjennemsnitstal, Man faaer for hver, hvorfor Fremstillingen amtsviis i følgende Tabel, der opløser de 818 Salg paa Öerne i 36 særskilte Dele, ogsaa kun er udført for at faae Leilighed til at prøve de Sandsynligheder, Fremstillingen klasseviis kunde synes at give.

Amtene.	1845—1849.										Det bele Antal Salg.
	Gaarde paa under 2 Tdr. Hartkorn.		Gaarde paa 2—4 Tdr. Hartkorn.		Gaarde paa 4—6 Tdr. Hartkorn.		Gaarde paa 6—12 Tdr. Hartkorn.				
	Anl. af Salg.	Gjennemsnitspræis pr. Td. Hartkorn.	Anl. af Salg.	Gjennemsnitspræis pr. Td. Hartkorn.	Anl. af Salg.	Gjennemsnitspræis pr. Td. Hartkorn.	Anl. af Salg.	Gjennemsnitspræis pr. Td. Hartkorn.			
Rbd.	Rbd.	Rbd.	Rbd.	Rbd.	Rbd.	Rbd.	Rbd.	Rbd.	Rbd.		
Kjöbenhavns Amt	25	2327	28	1574	34	1859	49	1761			136
Frederiksborg Amt	52	1312	49	1154	37	1062	34	1215			172
Holbæk Amt	4	1306	6	846	3	1239	5	1313			18
Sorö Amt	7	926	8	854	8	1191	14	1043			37
Præstö Amt	17	1163	9	957	4	910	5	848			35
Bornholms Amt.*)	2	884	19	773	25	585	57	517			103
Odense Amt	53	1600	40	1483	29	1310	13	1487			135
Svendborg Amt	11	2201	18	1734	12	1406	10	1549			51
Maribo Amt	53	1205	40	1055	14	958	24	1024			131
Öerne	224	1495	217	1246	166	1249	211	1206			818
Öerne (uden Bornholm).	222	1500	198	1278	141	1336	154	1389			715
Hjörriug Amt	175	701	125	593	33	634	13	962			346
Thisted Amt	78	808	63	646	38	586	21	870			200
Aalborg Amt	63	639	56	554	38	691	11	989			168
Viborg Amt	79	605	105	562	25	659	13	1872			222
Randers Amt	69	642	98	579	55	660	30	905			252
Aarhus Amt	48	1069	42	1092	30	879	20	1113			140
Skanderborg Amt	101	831	73	1036	26	1339	17	1823			217
Veile Amt	117	1269	90	1080	27	1306	15	1390			249
Ringkjöbing Amt	135	551	185	560	55	460	23	776			398
Ribe Amt	140	848	131	810	25	1101	15	1429			311
Jylland	1005	790	968	715	352	770	178	1180			2503
Hele Kongeriget	1229	919	1185	812	518	920	389	1194			3321
Kongeriget (uden Bornholm)	1227	919	1166	812	493	934	332	1277			3218

*) Bornholmsk Hartkorn er her reduceret til almindeligt Hartkorn.

Da i alle Öernes Amter, og i de 7 af Jyllands 10 Amter Gjennemsnitsprisen er höiere i Klassen „under 2 Tdr.“ end i Klassen „2—4 Tdr.“, saa kan Man maaskee herved ansee det godtgjort, at en Tönde Hartkorn har en höiere Gjennemsnitsværdi, naar den hörer til et ganske lille Jordbrug (et Boelsted), end naar den hörer til et lille Gaardbrug. Andre nogenlunde sikkre Slutninger end de i det Foregaaende anførte lade sig nok ikke uddrage af de foranførte Tal. Undersøgelser af den heromhandlede Art maa støtte sig paa et meget stort Antal Tilfælde, for at de indvirkende Omstændigheder kunne udjevne hinanden, og da et saadant betydeligt Antal Tilfælde ikke er forhaanden, kunne de Sammenstillinger og Undersøgelser, jeg paa Ministeriets Forlangende har anstillet i den heromhandlede Retning, kun ansees som en første Begyndelse til at belyse et Forhold, om hvilket Man tidligere har savnet al Kundskab, hvilken Begyndelse, naar den senere bliver fortsat, maaskee kan føre til nogle enkelte paalidelige Resultater, skjönt Gjenstanden kun lidet egner sig til statistisk Behandling, fordi de indvirkende Omstændigheders Antal er saa stort, og Tilfældighedens Indflydelse i mange Tilfælde er saa betydelig.

Naar Man for at erfare hvad Indflydelse de senere Aars Begivenheder have havt paa Omsætningernes Hyppighed undersøger, hvor stort et Antal af de omhandlede 3321 Salg af Bøndergaarde og 139 Salg af større Landeiendomme uden Fæstegods der har fundet Sted i hvert af de enkelte Aar 1845—1849, da faaer Man følgende Resultat:

	Salg af Selveier-Bøndergaarde.		Salg af større Gaarde uden Fæstegods.	
	Antal.	Hartkorn.	Antal.	Hartkorn.
		Tdr.		Tdr.
1845	742	2399	27	572
1846	729	2259	27	553
1847	810	2645	45	1095
1848	620	1832	21	444
1849	420	1386	19	340
	3321	10521	139	3004

Det sees af de ovenstaaende Tal, at Begivenhederne i Aarene 1848 og 1849 have medført en ikke ringe Førmindskelse i Omsætningen af Landeiendomme. For at erfare hvorvidt dette hidrører umiddelbart fra selve Krigen eller fra Forhold, der have været en Følge af Tidsomstændighederne og Krigen, vil det være hensigtsmæssigt i den omhandlede Henseende at betragte Öerne, der ikke have været direkte berørte af Krigen, og Jylland, hver for sig. Gjør Man dette, da faaer Man følgende Resultat:

	Bøndergaarde.				Større Gaarde.			
	Öerne.		Jylland.		Öerne.		Jylland.	
	Antal.	Hartkorn.	Antal.	Hartkorn.	Antal.	Hartkorn.	Antal.	Hartkorn.
	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	
1845	202	817	540	1582	14	269	13	303
1846	156	635	573	1624	13	310	14	243
1847	192	759	618	1886	20	558	25	537
1848	150	537	470	1295	12	204	9	240
1849	118	489	302	897	8	145	11	195
	818	3237	2503	7284	67	1486	72	1518

Da det af de ovenstaaende Tal sees, at Aftagelsen i den omhandlede Omsætning i Aarene 1848 og 1849 har været næsten lige saa stærk paa Öerne, som i Jylland, uagtet

denne Provinds har været Krigens Skueplads, kan den ikke ansees som en Følge af selve Krigen, og dette Resultat stadfæstes, naar Man betragter særskilt de af Krigen stærkest hjemsøgte Amter, Veile, Skanderborg og Aarhus Amter.

Antallet af de solgte Bøndergaardene har nemlig været i Veile Amt:

i Aaret 1845 . . .	61	med	186	Tdr.	Hartkorn
1846 . . .	61	—	172	—	—
1847 . . .	62	—	161	—	—
1848 . . .	43	—	102	—	—
1849 . . .	22	—	59	—	—

i Skanderborg Amt:

i Aaret 1845 . . .	52	med	143	Tdr.	Hartkorn
1846 . . .	53	—	144	—	—
1847 . . .	59	—	186	—	—
1848 . . .	32	—	78	—	—
1849 . . .	21	—	71	—	—

i Aarhus Amt:

i Aaret 1845 . . .	34	med	112	Tdr.	Hartkorn
1846 . . .	18	—	61	—	—
1847 . . .	47	—	193	—	—
1848 . . .	31	—	103	—	—
1849 . . .	10	—	35	—	—

og, om end Aftagelsen i disse Amter, som let forklarligt, er forholdsviis noget stærkere end i den øvrige Deel af Kongeriget, er det dog ikke Tilfældet i den Grad, som man skulde ventet.

Naar Man vil undersøge, om de senere Aars Begivenheder foruden at formindske Omsætningen tilligè har havt Indflydelse paa Priserne, da nødes Man ligeledes til at holde sig til Bøndergaardene, da de enkelte Aar ikke frembyde saa mange Salg af større Landeiendomme, at der kan være Tale om af samme at uddrage en Gjennemsnitspriis. Hvad Bøndergaardene angaaer, da var Gjennemsnitsprisen for hele Kongeriget paa en Tönde Hartkorn

i Aaret 1845 . . .	879 Rbd.
1846 . . .	942 —
1847 . . .	1062 —
1848 . . .	1035 —
1849 . . .	853 —

og det sees altsaa at de samme Aarsager, som have formindsket Omsætningen, tillige have trykket Priserne. Betragter Man Öerne og Jylland hver for sig, da faaer Man følgende Resultat:

	Öerne.	Jylland.
1845 . . .	1171 . . .	727.
1846 . . .	1332 . . .	789.
1847 . . .	1311 . . .	961.
1848 . . .	1321 . . .	916.
1849 . . .	1122 . . .	706.

og da Priserne saaledes forholdsviis næsten ere sunkne lige saa meget paa Öerne, hvilke Krigen ikke direkte har berört, som i Jylland, sees det heraf, at den omhandlede Synken i Priis mere har været en Følge af Tidsomstændighederne i det Helé taget, end af selve Krigen. Til det samme Resultat kommer Man ogsaa ved at betragte særskilt Veile, Skanderborg og Aarhus Amter, som ere de af Krigen stærkest hjemsögte Amter. Gjennemsnitsprisen har nemlig været i Veile Amt:

i Aaret 1845 . . .	1141 Rbd.
1846 . . .	1204 —
1847 . . .	1357 —
1848 . . .	1361 —
1849 . . .	974 —

i Skanderborg Amt:

i Aaret 1845 . . .	902 Rbd.
1846 . . .	1105 —
1847 . . .	1679 —
1848 . . .	1210 —
1849 . . .	1023 —

i Aarhus Amt:

i Aaret 1845 . . .	897 Rbd.
1846 . . .	951 —
1847 . . .	1052 —
1848 . . .	1077 —
1849 . . .	1373 —

At fortsætte Undersøgelsen i en yderligere Detail, end her er skeet, vilde efter min Overbeviisning ikke være hensigtsmæssig, da Resultaterne tabe i Paalidelighed, jo lavere det Antal Tilfælde er, hvorpaa de begrundes.

Det statistiske Bureau, i September 1851.

A. Bergsøe.

Til
Indenrigsministeren.